

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В АУДІЮВАННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Л.В. Шевкопляс

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

У статті досліджуються передумови формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи. Розглянуто проблему особистісно-діяльнісного підходу до навчання, виокремлено психологічні основи формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи. Уточнено фактори, що впливають на формування англомовної компетенції в аудіюванні студентів першого курсу. Прослідковано вплив навчальних стилів на процес формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи.

Ключові слова: самостійна робота, психолого-педагогічні передумови, методичні передумови, компетенція в аудіюванні, особистісно-діяльнісний підхід.

Л.В. Шевкопляс. Теоретические предпосылки формирования англоязычной компетенции в аудировании будущих учителей в процессе самостоятельной работы. В статье исследуются психолого-педагогические и дидактико-методические предпосылки формирования компетенции в аудировании будущих учителей в процессе самостоятельной работы. Рассмотрены проблемы личностно-деятельного подхода к обучению, выделены психологические основы формирования англоязычной компетенции в аудировании в процессе организации самостоятельной работы. Конкретизированы факторы, которые влияют на процесс формирования англоязычной компетенции в аудировании студентов первого курса. Исследовано влияние учебных стилей на процесс формирования англоязычной компетенции в аудировании в процессе самостоятельной работы.

Ключевые слова: самостоятельная работа, психолого-педагогические предпосылки, методические предпосылки, компетенция в аудировании, личностно-деятельный подход.

L.V. Shevkoplyas. Theoretical pre-conditions of teaching listening comprehension to future teachers in individual work. The article deals with the pedagogical and psychological pre-conditions, didactic and methodological pre-conditions of teaching listening comprehension to future teachers in individual work. The problem of personal and active approach to teaching is examined, psychological basis for teaching listening comprehension to future teachers in individual work is distinguished. Factors which influence the process of formation listening comprehension competence of the first-year students have been determined. The influence of cognitive styles on the process of teaching listening comprehension future teachers is analyzed.

Key words: individual work, pedagogical and psychological pre-conditions, methodological pre-conditions, listening comprehension competence, personal and active approach.

Культурно-мовна політика Ради Європи, її спрямованість на збереження мовної і культурної різноманітності та розвиток нових форм співробітництва в галузі культури й освіти стали об'єктивною передумовою для нового соціального замовлення суспільства в галузі освіти,

що виявляється у підвищенні вимог до формування професійної компетенції майбутніх учителів з високим рівнем мовної підготовки, здатних до самоосвіти, підготовлених до міжкультурного спілкування. Основні тенденції сучасної лінгвістичної освіти пов'язані з підготовкою професіонала, активного, мобільного, здатного швидко адаптуватися в нових умовах та ефективно здійснювати міжкультурну комунікацію.

З упровадженням кредитно-модульної системи в організації навчального процесу у вищій школі змінилося співвідношення аудиторної та самостійної роботи (СР) студентів в середньому як один до одного. У зв'язку з модернізацією та оновленням процесу навчання у вищих навчальних закладах (ВНЗ) нової актуальності набуває СР студентів у навчальному процесі, яку вже розуміють не як альтернативний компонент процесу навчання, а як обов'язкову складову, що дає можливість студенту оволодіти базовими стратегіями для освіти протягом життя. З одного боку, самостійна робота дає змогу вирішити наявне протиріччя між необхідністю чітко та послідовно організувати навчальний процес, а з іншого — надавати певну свободу студентам у навчанні.

Проблема організації СР була об'єктом дослідження багатьох учених, серед яких В.В.Бєбих, А.Є.Капаєва, Т.Г.Сорокіна, Н.В.Ягельська, проте відсутні дослідження щодо з'ясування передумов формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи. В.В.Бєбих звернулася до проблеми організації СР майбутніх фінансистів у процесі навчання англомовного ділового писемного спілкування. А.Є.Капаєва досліджувала проблему організації СР студентів на початковому етапі навчання у мовному ВНЗ. В.В.Луценко розкрила особливості СР в умовах особистісно орієнтованого навчання. Т.Г.Сорокіна описала загальну структуру планування СР студентів першого курсу. Н.В.Ягельська запропонувала методіку організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля.

Серед робіт, присвячених різним аспектам навчання аудіювання (Гез Н.І., Єлукіна Н.В., Жеренко Н.Є., Метьюлкіна О.Б., Леус А.М., Бржозовська К.М., Бочкарьова О.Ю.), поза увагою залишається процес формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи.

Метою статті є обґрунтування психолого-педагогічних та методичних передумов формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

1. Уточнити визначення поняття СР.
2. Окреслити особливості формування англомовної компетенції в аудіюванні в рамках особистісно-діяльнісного підходу.
3. Визначити фактори, що впливають на процес формування англомовної компетенції в аудіюванні студентів першого курсу в процесі СР.

4. Виокремити дидактичні та методичні принципи формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи.

На початковому етапі навчання у ВНЗ закладаються основи вмінь організації самостійної роботи в різних видах мовленнєвої діяльності. Від того, наскільки правильно студенти побудують свою навчальну діяльність, навчатися слухати та розуміти різні типи текстів, залежить рівень їхнього володіння іноземною мовою (ІМ). В умовах збільшення навчальних годин на СР студентів особливо гостро постає питання розвитку вмінь здійснювати самостійну навчальну діяльність.

Проведений нами аналіз низки наукових праць засвідчив, що немає єдиної точки зору щодо поняття „самостійна робота”. С.І.Архангельський визначив СР як самостійний пошук необхідної інформації для отримання знань, вирішення навчальних чи професійних завдань [3, с.53]. За визначенням Н.В.Кузьміної СР є виявом самостійності розуму, що передбачає наявність внутрішніх спонукань, осмислення змісту та цілей роботи [12, с.223]. До поняття „самостійна робота” Г.В.Рогова та її колеги відносять діяльність, що передбачає максимальну активність того, хто навчається, по відношенню до предмета діяльності та матеріалу, який засвоюється [16, с.229]. А.М.Алексюк окреслив самостійну роботу як заплановану роботу студентів під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі [1, с.37]. П.І.Підкасистий визначив самостійну роботу як дидактичний засіб навчання, а самостійну діяльність – як цілеспрямований процес, який організується та виконується в структурі навчання для вирішення конкретних навчально-пізнавальних завдань. На його думку, самостійна робота є специфічним засобом організації і управління самостійною діяльністю тих, хто бере участь у навчальному процесі. З іншого боку, це спосіб діяльності, який дає змогу поглибити та отримати нові знання [15, с.45]. Таким чином, у зазначених вище дослідженнях переважав підхід до трактування СР з позиції уточнення дій студентів.

Окрім того, СР передбачає і плануючу роль викладача, досягнення поставлених ним завдань. Слідом за І.О.Зимньою, під самостійною роботою розуміємо внутрішньо мотивовану, структуровану, змінювану за процесом і результатом діяльність, виконання якої вимагає високого рівня самосвідомості, самодисципліни, особистісної відповідальності, що загалом приводить до самовдосконалення та самопізнання [9, с.96].

У зв'язку з тим, що формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів передбачає навчально-пізнавальну діяльність, то методика навчання має базуватись на засадах **особистісно-діяльнісного підходу**. Самостійна пізнавальна діяльність студентів, надаючи особистісного смислу процесу навчання, стимулює творчі сили, здатності студентів, актуалізує внутрішні пізнавальні мотиви, сприяє розвитку навичок самоосвіти, здатності до рефлексії.

Основні положення особистісно-діяльнісного підходу викладені у працях Л.С.Виготського, О.М.Леонтьєва, С.Л.Рубінштейна. В рамках зазначеного підходу особистість розглядається як суб'єкт діяльності, котра формується в діяльності та в спілкуванні з іншими людьми. У

дослідженні Н.Ф.Коряковцевої зазначено, що в основі навчального процесу має бути суб'єкт навчання та його самостійна, самокерована навчальна діяльність [11, с.39].

Одна з концепцій особистісно-діяльнісного підходу була визначена І.О.Зимньою, яка в центр особистісного компонента ставить того, хто навчається, його мотиви та цілі [8, с.76]. Враховуючи інтереси студентів, рівень їхніх знань та вмінь, потреб та здібностей викладач визначає навчальну мету заняття та спрямовує весь процес навчання. Змінюється ставлення до особистості, яка, окрім соціальних рис, наділена такими якостями, як автономність, незалежність, здатність до вибору, рефлексії, саморегуляції. Велика увага приділяється механізмам особистісного розвитку, таким як персоналізація, самоідентифікація, бажання до самореалізації та іншим внутрішнім механізмам саморозвитку.

Діяльнісний компонент навчання також створює передумови для реалізації особистісно-діяльнісного підходу. Діяльність є формою активної цілеспрямованої взаємодії людини з навколишнім середовищем, в основі якої лежить потреба. Діяльність викладача спрямована на передачу соціокультурного досвіду, засвоєння знань, формування навичок і вмінь тощо. Діяльність студентів спрямована на засвоєння цього досвіду.

Особистісно-діяльнісний підхід передбачає розвиток особистості студента в широкому смислі: 1) розвиток інтелекту, 2) розвиток емоційної сфери, 3) розвиток впевненості в собі та самосприйняття, 4) розвиток позитивного ставлення до світу, 5) розвиток самостійності, автономності, 6) розвиток мотивації самоактуалізації, самовдосконалення та саморегуляції [7, с. 29].

У аспекті активізації СР студентів виключну роль відіграє мотивація, яка визначає ефективність всіх соціально-педагогічних впливів. Оскільки об'єктом навчання згідно з особистісно-діяльнісним підходом є мовленнєва діяльність, а мовна система виступає лише як засіб реалізації цієї діяльності, то мовленнєва діяльність має ґрунтуватись на потребі висловити свою думку. Мотив діяльності та поведінки утворює ядро особистості. Мотив є складним психологічним інтегральним утворенням, що є основою діяльності та поведінки. Сукупність стійких мотивів особистості складає її мотиваційну сферу.

Дослідження, проведені А.А.Реан, продемонстрували відсутність взаємозв'язку між рівнем інтелектуального розвитку та успішністю студентів. Більше того, виявилось, що „сильні” та „слабкі” студенти мали більші розбіжності за рівнем мотивації, ніж за рівнем інтелектуального розвитку. Навіть високий рівень здібностей не може компенсувати відсутність навчальної мотивації. В той же час навіть при невисоких здібностях студенти можуть досягти високих навчальних результатів за умови високої вмотивованості навчального процесу [5, с.193].

Слід зазначити, що при формуванні англomовної компетенції в аудіюванні важливо враховувати вікові та індивідуально-психологічні особливості студентів першого року навчання. 3

точки зору психології, початок студентського життя молоді людини традиційно характеризується як складний суперечливий період.

Спираючись на праці І.О.Зимньої, Б.Г.Ананьєва та враховуючи власні спостереження за процесом формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі СР, до факторів, які слід враховувати при організації навчання студентів-першокурсників, ми відносимо:

1. Високий рівень розвитку таких психологічних механізмів, як увага, уява, мислення, почуття. У студентів-першокурсників спостерігається швидкість пам'яті, реакцій, пластичність у формуванні навичок. В особистості на цьому етапі домінують становлення характеру та інтелекту, активно розвиваються морально-ціннісні й естетичні почуття, формуються і закріплюються схильності, інтереси тощо. Б.Г.Ананьєв, наприклад, виділяє цей вік як центральний період активного розвитку сенсорно-перцептивних, мнемічних, психомоторних і особливо мовленнєво-розумових функцій, а також як період інтенсивного формування спеціальних професійних здібностей [2, с.17]. Саме у віці 17–20 років ці процеси досягають свого оптимального розвитку, тому першокурсник має необхідні передумови для успішного виконання самостійної навчальної діяльності.

2. Підвищена емоційна чутливість у зв'язку зі зміною соціального статусу – входженням до нових навчальних умов. Це, з одного боку приводить до позитивного впливу, що проявляється у підвищеній зацікавленості до процесу навчання (пізнавальна мотивація, інтерес до професії та її опанування – один із найважливіших факторів успішного навчання студентів), а з іншого – ми можемо констатувати підвищений рівень тривожності, спричинений новим навчальним колективом, новими викладачами та новими вимогами. Додатковим фактором, що ускладнює процес навчання на першому курсі мовного ВНЗ є неоднорідність мовної підготовки студентів.

3. Несформованість самостійності як здатності студентів першого курсу систематизувати, планувати, регулювати та здійснювати свою діяльність без постійного керівництва та практичної допомоги ззовні. За спостереженнями вчених більшість випускників шкіл не вміють ефективно використовувати відведений на СР час, не можуть рівномірно розподіляти свої зусилля.

Для формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі самостійної роботи на початковому ступені навчання слід зазначити важливість мотивів до самонавчання, самокерування та самоконтролю за наявності керівної ролі викладача [8, с.99].

Отже, навчання аудіювання майбутніх учителів має базуватись на засадах особистісно-діяльнісного підходу з врахуванням мотивів навчальної діяльності.

Ефективність методики формування англомовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів може бути забезпечена завдяки реалізації психологічних та дидактико-методичних передумов.

Важливість урахування в навчанні ІМ загальнодидактичних принципів (принципу наочності, принципу посиленості, принципу індивідуалізації, принципу виховуючого навчання,

принципу міцності, принципу науковості, принципу систематичності, принципу свідомості тощо) та власне методичних принципів (комунікативності, домінуючої ролі вправ, взаємопов'язаного навчання видів МД, урахування рідної мови тощо) вже неодноразово відмічалася багатьма вченими.

Розглянемо, як реалізуються зазначені принципи в рамках нашого дослідження.

Так, **принцип посиленості** – передбачає такий підбір аудіотекстів та післятекстових завдань, що враховує рівень мовної підготовки студентів.

Принцип наочності – передбачає точне визначення тих дій, які необхідно виконати студентам у ході СР з аудіювання, використання зорової наочності, представленої у формі таблиць, схем, малюнків, що супроводжують тексти для аудіювання та відеозаписів.

Принцип міцності забезпечується завдяки неодноразовому повторенню навчального матеріалу, виконанню тренувальних вправ.

Принцип активності – спрямований на розвиток різних видів активності особистості (інтелектуальної, емоційної і пізнавальної). В аспекті навчання аудіювання зазначений принцип передбачає встановлення таких демократичних стосунків між викладачем і студентом, які надають останньому право вибору рівня складності вправ, форм роботи, матеріалів для СР, контролю й оцінки результатів. Зазначені умови організації навчального процесу забезпечують, на нашу думку, найбільш сприятливі умови реалізації потенціалу кожного студента на протигагу авторитарному стилю навчання.

Принцип науковості – зумовлює критерії відбору змісту навчального матеріалу, способи його подачі відповідно до сучасного рівня наукових знань. Формування англомовної компетенції в аудіювання має відбуватись з врахуванням сучасних наукових розробок в галузі методики навчання ІМ.

Принцип виховного навчання – реалізується через формування у студентів самостійності як здатності систематизувати, планувати, регулювати та здійснювати свою діяльність без постійного керівництва та практичної допомоги ззовні.

Важливим принципом у навчанні аудіювання студентів мовних спеціальностей є **принцип індивідуалізації** – передбачає врахування індивідуально-типологічних характеристик студентів, які впливатимуть на результативність їхньої роботи. Принцип індивідуалізації полягає в диференціації допомоги в навчанні, що полягає не в спрощенні завдань, а в обсягах і характері допомоги з боку викладача. Необхідно зважати на мотиваційний аспект, індивідуально-особистісні, психофізіологічні особливості кожного студента. Важливим є також урахування обсягу та глибини засвоєння початкових опорних знань, сформованості відповідних умінь, стійкості навичок. Таким чином, викладач відбирає найбільш раціональні способи та прийоми роботи за рахунок активізації найбільш розвинених сторін особистості. Відбувається формування

індивідуального стилю навчальної діяльності, становлення якого є результатом компенсаторних змін в структурі індивідуальності [7, с.17].

Зупинимось докладніше на характеристиці індивідуальних стилів навчальної діяльності, оскільки це впливає на методику формування англомовної компетенції в аудіювання майбутніх учителів у процесі СР.

Процес навчання людини діалектично пов'язаний з пізнанням. З одного боку, навчання є однією з форм пізнання як відтворення характеристик реальної дійсності, а з іншого – пізнання як творча діяльність розглядається в якості одного з компонентів процесу навчання.

Кожен студент сприймає інформацію та оволодіває нею індивідуально, залежно від своїх психофізіологічних характеристик та індивідуальних характеристик пізнавальної діяльності.

Індивідуальні особливості сприйняття та обробки інформації називаються навчальним стилем, який дуже тісно пов'язаний з когнітивним стилем, що представляє індивідуальні особливості навчальної діяльності. Сформованість індивідуального стилю є показником ефективності навчання студентів. Існують різні підходи до класифікації навчально-пізнавальних стилів.

Розпочав дослідження показників індивідуального стилю діяльності М.В.Бодунова, який розуміє активність як систему динамічних характеристик індивідуальної поведінки, що включає три аспекти: 1) швидкісний, що проявляється в динаміці, темпі та ритмі окремих поведінкових операцій, 2) ергічний, пов'язаний з прагненнями індивіда до напруженої інтенсивної діяльності, 3) варіаційний, що проявляється в різноманітті та новизні способів дій.

І.О.Зимня, Г. Клаус індивідуальні стилі пов'язують зі схильністю студентів до навчання та виділяють позитивний та негативний стилі. Зміст навчальної діяльності, що визначає такі стилі представлено в табл.

Індивідуальні навчальні стилі

Параметр порівняння	Позитивний тип	Негативний тип
Швидкість	Виконує дії швидко, легко, без зайвих зусиль, швидко переучується, має гнучкість.	Виконує дії повільно, напружено, поверхово, швидко забуває матеріал, складно переучується.
Старанність	Виконує дії добросовісно, охайно, ґрунтовно.	Виконує дії поверхово, неохайно.
Мотив	Виконує дії добровільно, захоплено, старанно.	Виконує дії пасивно, ліниво, бузучасно.
Регуляція	Виконує дії самостійно, автономно, планомірно, цілеспрямовано, постійно.	Виконує дії несамостійно, несистемно, періодично.
Когнітивна організація	Виконує дії осмислено, раціонально, економно.	Виконує дії механічно, методом спроб та помилок, нераціонально, неефективно.
Загальна оцінка	Добре	Погано

Особливості пізнавальної діяльності пов'язані також з психологічним типом особистості. Відмінності когнітивних стилів студентів, які належать до екстравертів чи інтровертів, виявляються в різних процесах пізнання.

Екстраверти пізнають навколишній світ через конкретні дії, образи, тому для них важлива велика кількість наочних матеріалів (ілюстрації, таблиці, схеми, малюнки), а також форми роботи, що ґрунтуються на активній позиції студентів у сприйнятті та обробці інформації.

Для студентів інтровертивного типу характерне пізнання від абстрактного до конкретного через глибокий аналіз. Для них бажаним є ті форми роботи, які дають змогу глибше осмислити навчальний матеріал, надають можливість та час для осмислення.

Принцип індивідуалізації тісно пов'язаний з принципом систематичності та послідовності, оскільки дотримання вимог до послідовності подання навчального матеріалу забезпечує стійкість та доступність його засвоєння.

Реалізація загальнометодичних принципів є наступною передумовою формування англійської компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі СР. До таких принципів відносять принцип комунікативності, домінуючої ролі вправ, принцип урахування рідної мови та принцип взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності.

Принцип домінуючої ролі вправ – означає розробку відповідної системи вправ для формування англійської компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі СР.

Принцип комунікативності – передбачає відбір типових ситуацій для аудіювання та комунікативних намірів майбутніх учителів для здійснення цього виду діяльності.

Принцип урахування рідної мови – реалізується у вправах, які дають змогу попередити інтерференцію рідної мови.

Принцип взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності – у нашому дослідженні передбачає послідовне та поетапне оволодіння вміннями аудіювання та говоріння.

Враховуючи тему нашого дослідження, вважаємо за необхідне додати такий специфічний принцип як **принцип дотримання відповідного рівня самостійності майбутніми вчителями**, що передбачає забезпечення якісними навчально-методичними, довідковими та контрольними матеріалами для організації самостійної роботи та можливість автономної взаємодії студента з такими матеріалами.

Однією з передумов організації СР є розвиток саморегуляції та навичок самоуправління. Дослідження цих процесів здійснюється в рамках психології саморегуляції діяльності та поведінки (Анохін П.К., Бернштейн Н.А., Рубінштейн С.Л., Зінченко В.П., Леонтьєв А.Н., Ломов Б.Ф., Конопкін О.А.).

Саморегуляція навчальної діяльності – це така регуляція суб'єкта діяльності, яка дає змогу співвіднести можливості студента з вимогами навчальної програми. Саморегуляція навчальної діяльності, за О.К.Осницьким, складається з таких компонентів: 1) цілі діяльності, 2) модель вирішальних умов, 3) програма дій, 4) оцінка результатів, 5) корекція [6, с.23].

На думку І.О.Зимньої, саморегуляція навчальної діяльності співвідноситься зі структурою навчальної діяльності та зумовлює послідовність всіх етапів від мотиву до результату.

Саморегуляція навчальної діяльності великою мірою залежить від сформованості самооцінки студентів, від ступеня усвідомленості ними кожного елемента навчальної діяльності, від розвитку суб'єктивних критеріїв їх виконання. Існує два види саморегуляції – діяльнісна та особистісна, які є взаємозалежними [19, с.56].

Слід зазначити, що врахування психолого-педагогічних та дидактико-методичних передумов формування англomовної компетенції в аудіюванні у процесі СР дає можливість вирішити існуючі суперечності між: становленням особистісної орієнтації навчального процесу та недостатньою підготовленістю викладачів і студентів до виконання нових функцій під час СР; необхідністю професійного спрямування навчання у ВНЗ педагогічного спрямування та його недостатньою реалізацією на практичних заняттях з ІМ; збільшенням питомої ваги СР у навчанні й нерозробленістю відповідних форм і прийомів організації СР.

Таким чином, аналіз психологічної, методичної та педагогічної наукової літератури дали змогу виділити передумови, які слід врахувати при розробці методики формування англomовної компетенції в аудіюванні. СР студентів була визначена як мотивована, структурована викладачем діяльність, що вимагає високого рівня самосвідомості та самодисципліни. Формування англomовної компетенції в аудіюванні реалізується в рамках особистісно-діяльнісного підходу, що уможливорює саморозвиток та самореалізацію особистості. До факторів, які зумовлюють навчання студентів-першокурсників у процесі СР було віднесено високий рівень розвитку психологічних механізмів (увага, уява, мислення, почуття), підвищену емоційну чутливість у зв'язку зі зміною соціального статусу, несформованість самостійності як здатності студентів першого курсу до самонавчання. Визначено, що формування компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі СР здійснюється на основі загальнодидактичних принципів (принцип наочності, принцип посильності, принцип індивідуалізації, принцип виховного навчання, принцип міцності, принцип науковості, принцип систематичності, принцип свідомості тощо) та власне методичних принципів (комунікативності, домінуючої ролі вправ, взаємопов'язаного навчання видів МД, урахування рідної мови тощо).

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці моделі формування англomовної компетенції в аудіюванні майбутніх учителів у процесі СР на підставі викладених вище передумов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / Курс лекцій: Модульне навчання / А. М. Алексюк. – К.: ІСДО, 1993 – 220 с.
2. Ананьев Б. Г. Психофизиология студенческого возраста и усвоение языка / Б. Г. Ананьев // Вестник высшей школы. – 1972. – № 7. – С. 18–22.

3. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / С. И. Архангельский. – М.: Высшая школа, 1980. – 368 с.
4. Бебих В. В. Організація самостійної роботи майбутніх фінансистів у процесі навчання англійського ділового писемного спілкування : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.02 / Бебих Валентина Володимирівна. – К., 2009. – 24 с.
5. Бордовская Н. В. Педагогика. Учебник для вузов. / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. – СПб.: Питер, 2000. – 318 с.
6. Елухина Н. В. Обучение аудированию в русле коммуникативно ориентированной методики / Н. В. Елухина // Иностранные языки в школе. – 1989. - № 2. – С. 28-36.
7. Жуков А. Е. Дидактические средства повышения эффективности самостоятельной работы студентов в условиях модернизации образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Жуков Александр Евгеньевич. – Брянск, 2004. – 246 с.
8. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
9. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М.: Русский язык, 1989.- 219 с.
10. Капаева А. Е. Методика организации самостоятельной работы по изучению иностранного языка у студентов младших курсов факультетов иностранных языков : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Капаева Александра Евгеньевна. – М., 2001. – 226 с.
11. Коряковцева Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: Пособие для учителей / Н. Ф. Коряковцева. – М.: АРКТИ, 2002. – 176 с.
12. Кузьмина К. В. Методы системного педагогического исследования. Учеб. пособие / К. В. Кузьмина. – Л.: ЛГУ, 1980. – 266 с.
13. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. Изд. 4-е стереотипное / А. А. Леонтьев. – М.: Комкнига, 2007 – 216 с.
14. Осницкий А. К. Психология самостоятельности / А. К. Осницкий – Москва – Нальчик: Элья, 1996.- 125 с.
15. Пидкасистый В.И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П. И. Пидкасистый и др. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 354 с.
16. Рогова Г.В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. – М. Просвещение, 1991. – 282 с.
17. Рубинштейн Л. С. Основы общей психологии: Серия „Мастера психологи” / Л. С. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2004. – 713 с.
18. Сорокина Т. Г. Самостоятельная внеаудиторная учебная работа студентов под руководством преподавателя на первом курсе языкового вуза : автореф. дис. ...канд пед. наук : 13.00.01. / Т. Г. Сорокина – М., 1991. – 16 с.

19. Шиянов Е. Н. Развитие личности в обучении / Е. Н. Шиянов, Е. Б. Котова. – М.: Академия, 2000. – 288 с.
20. Щеголева О. Н. Типология заданий для самостоятельной контролируемой работы в свете компетентностного подхода к обучению иностранному языку как специальности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Щеголева Ольга Николаевна. – Ставрополь, 2006. – 198 с.
21. Ягельська Н. В. Методика організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. / Ягельська Наталія Валеріївна. – Київ, 2005. – 311 с.